

האם חובת הנאמנות המוטלת על עורך הדין מחייבת שימוש בבינה מלאכותית?

מאת

רשא זועבי* ומוראד ח'ליליה**

א. מבוא

אין זה סוד שכלי הבינה המלאכותית הפכו לחלק אינטגרלי מחיינו.¹ הכלים הללו מציעים לקהילת עורכי הדין קשת רחבה של שירותים ואפשרויות: סיכום טקסטים ומסמכים, תרגום, סריקת אלפי מסמכים ושליפת נתונים מהם במהירות בזק, סיוע בניסוח והגהה, חיפוש משפטי ואקדמי, איתור מקורות אקטואליים ואף עריכת טיוטות ראשוניות של הסכמים וכתבי טענות.²

כיום, נדמה כי קשה להפריז בחשיבותם של כלי הבינה המלאכותית היוצרת (Generative Artificial Intelligence) או בכלים טכנולוגיים מתקדמים אחרים (כגון מערכות למידה עמוקה – Deep Learning); וניתן לומר כי רבים מתקשים לדמיין חזרה לימים שלפני כניסת אותם כלים לחיינו.

הבינה המלאכותית איננה רק אופציה או "חלק מהעתיד" – היא העתיד. רבים יטענו כי כלי הבינה המלאכותית הפכו ליד ימינם של עורכי דין רבים, בבחינת "העוזר הדיגיטלי", המסייע בביצוע מספר רב של משימות בו זמנית, במהירות, ביעילות ולעתים קרובות גם בדיוק רב. בהיבטים לא מעטים, יכולות הבינה המלאכותית מפגינות עליונות בולטת על פני היכולות האנושיות.

בצד זאת, השיח בעולם המשפט – כמו גם בתחומים רבים אחרים – מלווה, כמעט תמיד, בהערת האזהרה המפורסמת: יש לבחון בקפדנות את תוצריהם של אותם סוכנים מבוססי בינה מלאכותית. בהקשר המשפטי, מובן כי אין להחליף בשום אופן את שיקול דעתו של עורך הדין בשיקול דעתו של כלי הבינה המלאכותית.³ בשנים האחרונות ניתנו מספר פסקי דין שעסקו בתופעה של אזכור מקורות משפטיים שאינם קיימים כלל, כאלה שהומצאו על ידי מערכות הבינה המלאכותית, מבלי שעורכי הדין בדקו את נכונות התוצרים טרם ההסתמכות עליהם.⁴ לא אחת,

* עורכת דין במשרד הרצוג פוקס נאמן.

** עורך דין במשרד אגמון עם טולצינסקי. אנחנו מבקשים להודות לחברי מערכת "תגובות משפט" על ההערות המועילות לטיטוט המאמר. מובן כי האחריות על הכתוב היא עלינו בלבד.

¹ להרחבה על מהות הבינה המלאכותית ועל תחום למידת המכונה, ראו אביגדור גל "בינה מלאכותית: העדשה הטכנולוגית" **משפט, חברה ותרבות** ח 35 (ניבה אלקין-קורן ומעיין פרל עורכות 2025); ניבה אלקין-קורן ומעיין פרל "בינה מלאכותית: טכנולוגיה משבשת במשפט הישראלי" **משפט, חברה ותרבות** ח 11 (ניבה אלקין-קורן ומעיין פרל עורכות 2025).

² ראו Jane Wakefield, *Is AI about to transform the legal profession?*, BBC (Oct. 19, 2023), <https://perma.cc/3958-8F3S>; טל שחף "כבוד השופט AI: בינה מלאכותית כבר מסייעת לעו"ד בעבודה השוטפת" **ynet** (16.7.2024) <https://perma.cc/T9N9-TG5A>; מני גורמן "עורך דין עם AI? זה כמו המעבר מרכיבה על סוס למכונית מעופפת" **כלכליסט** (6.9.2025) <https://perma.cc/XJT3-G8A9>.

³ Cade Metz & Karen Weise, *A.I. Is Getting More Powerful, but Its Hallucinations Are Getting Worse*, N.Y. TIMES (May 6, 2025), <https://perma.cc/H8QQ-YPET>.

⁴ בג"ץ 38379-12-24 פלונית נ' בית הדין הרשעי לערעורים ירושלים (נבו 23.2.2025) (להלן: עניין פלונית); ת"א (שלום נצי) 6701-04-22 אדר בעמקים נכסים בע"מ נ' קפלן (נבו 13.8.2024); 678 F. ; Mata v. Avianca, Inc., Supp. 3d 443 (S.D.N.Y. 2023).

בתי המשפט הטילו הוצאות אישיות על אותם עורכי דין או שהטילו סנקציות דיוניות על בעל הדין בעקבות זאת.⁵

על כן, מובן כי חובת הנאמנות של עורך הדין כלפי לקוחו טומנת בחובה את הצורך לבחון היטב את התוצרים של מערכות הבינה המלאכותית או מערכות טכנולוגיות אחרות. ברי כי אין להסתמך באופן עיוור על המסקנות (או ההמצאות) של אותן מערכות, וכי ככל שעורך הדין בוחר לעשות שימוש בכלים אלו, עליו לוודא שהשימוש נעשה באופן מבוקר ומפוקח. לא זו בלבד, אלא שקיימת חובה להבטיח כי השימוש במערכות בינה מלאכותית פתוחות לא יפגע בחובת הסודיות המקצועית המוטלת על עורך הדין, באופן שעלול לחשוף את סודות הייצוג המשפטי ומידע חסוי של הלקוח.⁶

השימוש הנפוץ בכלי הבינה המלאכותית או בכלים טכנולוגיים דומים אחרים מזמין שאלה נוספת שלא נדונה בהרחבה עד כה. שאלה זו נעוצה בחובתו של עורך הדין לנהוג כלפי לקוחו בנאמנות, במסירות ובמקצועיות, והיא – האם חובת הנאמנות מחייבת את עורך הדין לעשות שימוש בבינה מלאכותית.⁷ כמו כן, באופן כללי, יש לשאול האם הגיעה העת לעגן בכללי האתיקה של עורכי הדין חובה מפורשת לעדכון טכנולוגי מתמשך כחלק מחובת הנאמנות והמקצועיות.

נפתח בהצגת חובת הנאמנות של עורך הדין כלפי הלקוח ונעמוד על משמעותה וטיבה של חובה זו. לאחר מכן, נבחן האם, ובאילו נסיבות, יש לצפות מעורך הדין לשקול שימוש יעיל ומבוקר בכלי הבינה המלאכותית, במקרים המתאימים לכך; והאם הימנעות בלתי מוצדקת מכך עשויה, בנסיבות מסוימות, להתפרש כפגיעה בחובות הנאמנות, המסירות והמקצועיות ללקוח. בנוסף, נעמוד על השאלה האם ראוי לעגן במפורש בכללי האתיקה של עורכי הדין חובת התעדכנות טכנולוגית מתמדת כחלק מחובת המקצועיות והנאמנות.

ב. חובת הנאמנות וחובת המקצועיות

חובת הנאמנות ללקוח היא אחת מאבני היסוד של מקצוע עריכת הדין, והיא זו שמעניקה לתפקידו של עורך הדין את מעמדו הציבורי והערכי. חובה זו מעוגנת בסעיף 54 לחוק לשכת עורכי הדין, התשכ"א–1961, ובכלל 2 לכללי לשכת עורכי הדין (אתיקה מקצועית), התשמ"ו–1986 (להלן: כללי האתיקה). החובה מטילה על עורך הדין את האחריות לייצג את הלקוח בנאמנות, ביושר

⁵ בבג"ץ 23602-01-25 העמותה לקידום זכויות הכלבים נ' שר החקלאות (נבו) (28.2.2025) (להלן: עניין העמותה לקידום זכויות הכלבים), בית המשפט העליון דחה עתירה על הסף בשל חוסר ניקיון כפיים, שכן העותרת הסתמכה על מקורות משפטיים שאינם קיימים, כנראה תוך שימוש בבינה מלאכותית שיצרה "הזיות" של פסקי דין. וכך כתב בעניין זה השופט סולברג: "נקודת המוצא הבסיסית, אשר מתייחסת לתוצר הסופי שהובא לפתחנו, היא שלא ניתן לקבל מצב שבו יוגשו לבתי המשפט כתבי טענות שבהם טיעוני כזב מכל סוג שהוא, ובכלל זאת גם טיעונים הנסמכים על מקורות משפטיים שאינם קיימים. עורך דין אשר מגיש כתב טענות כאמור, חוטא ביחוטא מרובע: 'כלפי בעל הדין אותו הוא מייצג; כלפי בית המשפט; כלפי הצד שכנגד; וכלפי מקצוע עריכת הדין'". שם, בפס' 9 לפסק הדין של השופט סולברג. ראו גם ת"צ (מחוזי ת"א) 30537-11-24 עמותת מהל"ה מטה המאבק למען הילדים (ע"ר) נ' קופת חולים כללית (נבו) (26.5.2025), שם הוטלו הוצאות אישיות על על בא-כוח המבקשת, אשר הודה כי עשה שימוש בכלי מבוסס בינה מלאכותית, בין היתר "נוכח הגשת תשובה לבקשה לסילוק על הסף הכוללת הפנייה לפסיקה שאינה קיימת", שם, בפס' 59; וכן רע"צ (שלום י-ם) 46608-07-24 חמדאן נ' המוסד לביטוח לאומי (נבו) (10.12.2024), שם הוטלו הוצאות לטובת אוצר המדינה בשל הפניה למקורות משפטיים שאינם קיימים.

⁶ ראו החלטה את/60/24 של ועדת האתיקה הארצית "גילוי דעת מקדים בעניין שימוש בבינה מלאכותית (AI) בעבודת עורכי הדין" (7.5.2024) (להלן: ועדת האתיקה הארצית "גילוי דעת מקדים").

⁷ ראו עניין פלוני, לעיל ה"ש 4, בפס' 26 לפסק הדין של השופטת כנפי-שטייניץ. וכך כתבה באותו עניין: "בכלי הבינה המלאכותית טמון פוטנציאל רב לשיפור מרחיק לכת של המלאכה המשפטית; הגברת הגישה לערכאות והנגשת הדין; העמקת המחקר המשפטי ושיפור כתבי הטענות; ייעול ההליכים וקיצור משך ההתדיינות; השגת פשרות; והפחתת העומס על מערכת המשפט. אין זה ראוי כי מפני החששות המובנים נחמץ תועלות אלו. יתרה מזו, נוכח קצב התקדמותה של טכנולוגיה זו, והדינמיות המאפיינת אותה, יש הסבורים כי לא ירחק היום שחובותיו של עורך הדין ישמיעו צורך להיעזר בכלים אלו".

ובמסירות. בליבתה ניצבת מערכת יחסים המבוססת על אמון מוחלט בין עורך הדין ללקוח, הנובעת מפערי הידע והכוח ביניהם ומהתלות של הלקוח בכישוריו ובשיקול דעתו של עורך דינו. עורך הדין נדרש לפעול לטובת הלקוח, תוך שמירה קפדנית על האינטרסים שלו, על פרטיותו ועל סודיות המידע שנמסר לו במסגרת הייצוג או הייעוץ המשפטי. חובת הנאמנות כוללת מספר יסודות עיקריים: איסור הימצאות במצב של ניגוד עניינים, חובת גילוי מלא ושקיפות כלפי הלקוח בכל הנוגע לפעולות הנעשות בעניינו, ושמירה קפדנית על סודיות המידע.⁸

בצד זאת, חובת הנאמנות ללקוח איננה חובה בלעדית ומוחלטת. עורך הדין פועל במסגרת מכלול של חובות נאמנות – ללקוח, למערכת המשפט ולחברה בכללותה – ועליו לאזן ביניהן באופן מתמיד. חובת הנאמנות ללקוח אינה יכולה לבוא על חשבון מחויבותו של עורך הדין כלפי בית המשפט או הציבור, ולכן מסירותו ללקוח חייבת להיעשות במסגרת הדין ואחריותו הציבורית. עורך הדין איננו רק שלוחו של הלקוח – הוא גם נושא באחריות לשמירה על אמון הציבור במערכת המשפט ולכיבוד שלטון החוק. הנאמנות, המקצועיות והמסירות אינן ערכים נפרדים אלא מערכת אחת של מחויבות מוסרית ומשפטית. זו מחייבת את עורך הדין לשמש דוגמה לאמון, לאתיקה וליושרה, ולשלב בין טובת הלקוח לבין מחויבותו לשלטון החוק וחובתו לסייע לבית המשפט "לעשות משפט".⁹

מכוח עקרונות אלו, חובת המסירות איננה מתירה לעורך הדין לנקוט פעולות בלתי הוגנות או מניפולטיביות כלפי בית המשפט או צדדים שלישיים כדי לשפר את התוצאה המשפטית עבור הלקוח. בהתאם, חובה זו אינה מתירה להכשיר פעולות כאלה ואחרות שיבואו לטובתו של הלקוח, אם פעולות אלו אינן חוקיות או אם בוצעו תוך הפרה של כללי האתיקה המחייבים. איסור זה חל גם על שימוש באמצעים מקצועיים וטכנולוגיים בלתי מפקחים או שאינם עומדים בסטנדרטים של סודיות ואבטחת מידע. על עורך הדין מוטלת, אפוא, החובה לשמור על האיזון בין מחויבותו ללקוח לבין שמירה על הסדר הציבורי ועל הגינות ההליך המשפטי.

חובת המקצועיות והמסירות מהוות נדבך משלים לחובת הנאמנות.¹⁰ במסגרת הייצוג והייעוץ המשפטי, עורך הדין מחויב להפעיל את כישוריו, ניסיונו ושיקול דעתו המקצועי במלואם. עליו לפעול בחריצות ובדקדקנות, ולהקדיש את מרצו לטיפול בענייניו של הלקוח כאילו היו ענייניו שלו.¹¹ המסירות אינה נמדדת רק בזמן המוקדש לתיק, אלא באיכות הפעולה, באחריות המקצועית ובאכפתיות כלפי תוצאות הייצוג.

⁸ לימור זר-גוטמן "הנאמנויות של עורך הדין" **חובות אמון בדין הישראלי** 245, 251–256 (רות פלאטר-שנער ויהושע (שוקל) שגב עורכים 2016).

⁹ סי' 54 לחוק לשכת עורכי הדין, התשכ"א–1961.

¹⁰ כך למשל, כללי המקצוע של לשכת עורכי הדין האמריקאית מעגנים את חובת המקצועיות כחלק מחובת האמון בין עורך דין ללקוח. ראו (A.B.A. 1983) MODEL RULES OF PRO. CONDUCT r. 1.1 (להלן: כללי המקצוע האמריקאיים). יש הטוענים כי ההתפתחויות הטכנולוגיות בשנים האחרונות מחייבות שינוי ותיקון של כללי המקצוע והאתיקה של עורכי הדין. ראו Katherine Medianik, *Artificially Intelligent Lawyers: Updating the Model Rules of Professional Conduct in Accordance with the New Technological Era*, 39 CARDOZO L. REV. 1497 (2018). עוד מציעה המחברת לשלב בתכנית הלימודים בפקולטות למשפטים קורסי חובה על טכנולוגיות משפטיות ובינה מלאכותית, כדי לוודא שכל עורך דין יבין את הכלים שבהם הוא עושה שימוש בעבודתו.

¹¹ על חובת הנאמנות והמסירות של עורך הדין כלפי לקוחו, ראו ע"א 37/86 לוי נ' שרמן, פ"ד מד(4) 446, 462 (1990), שם כתב השופט לוי כי "הבסיס העיקרי לחבותו של עורך-דין כלפי לקוחו הוא בסיס חוזי. בין עורך הדין לבין הלקוח קיים הסכם, לפיו מתחייב עורך הדין להגיש ללקוח שירותים של עריכת-דין, בתמורה לשכר-טרח המשולם לו. יש שהסכם זה מועלה על הכתב, ויש והוא מוצא ביטוי רק בדברים שבעל-פה. הבנה והתנאה מכללא בכל הסכם כזה הן, כי לעורך הדין, המקבל על עצמו את ייצוג הלקוח, יש המידה הנדרשת של ידע, מאומנות ומיומנות הנדרשים במקצוע עריכת הדין, וכי מתחייב הוא להפעיל כישורים אלה לטובת עניינו של הלקוח". עמ"מ

אם כן, חובת המקצועיות של עורך דין כלפי לקוחו נגזרת ישירות מחובת הנאמנות ומהחובה להבטיח הליך משפטי הוגן ויעיל. עורך דין נדרש, אפוא, לשמור על רמה מקצועית גבוהה, לרבות הכרת הדין וכלי העבודה הרלוונטיים ליישומו. מסד נורמטיבי זה הוא שיעמוד בבסיס השאלה שתידון בהמשך: כיצד, ובאילו גבולות, נדרשת בחינה ואף שילוב מושכל של כלים טכנולוגיים בעבודת עורך הדין כדי לקדם שירות משפטי יעיל, מדויק וחסכוני – תוך שמירה על הדין, האתיקה והסודיות.

ג. המפגש בין עולם המשפט לבין הבינה המלאכותית מעצבת את חובותיו של עורך הדין

בשנים האחרונות, חלה האצה דרמטית בהתפתחות הבינה המלאכותית (AI) ובחדירתה לתחומי חיים מגוונים – ובתוכם גם לעולם המשפט. שילובם של כלים מבוססי בינה מלאכותית בעבודה המשפטית משנה בהדרגה את דפוסי החשיבה והעשייה המשפטית, ומעורר שאלות מורכבות באשר לגבולות התפקיד האנושי בעולם המשפט. הטכנולוגיה, שמסוגלת לעבד כמויות עצומות של מידע, לזהות דפוסים חוזרים וסתירות וכן להציע תובנות ומסקנות, מביאה עמה הבטחה להעלאת יעילותם של עורכי הדין לרמות גבוהות במיוחד.

אחד ההיבטים הבולטים של השפעת הבינה המלאכותית הוא ייעול העבודה המשפטית. במחלקות משפטיות ובמשרדי עורכי דין, נעשה שימוש גובר בכלים מבוססי בינה מלאכותית לצורך ניסוח הסכמים, ניתוח רגולציה, איתור טעויות וסיכונים, ואף הסתייעות בכלים טכנולוגיים בהליכי גילוי מסמכים. שימוש נכון של עורכי הדין בטכנולוגיות אלו, ובפרט בבינה מלאכותית יוצרת (Generative AI), מאפשר קיצור משמעותי של זמני עבודה והרחבת היקף הפעילות המשפטית בזמן קצר, תוך הפחתת עלויות. עם זאת, יש להכיר בכך שהיעילות המושגת אינה מוחלטת, שכן נדרשת בדיקה מקצועית של עורכי הדין את התוצרים המשפטיים, לצורך הבטחת איכותם ודיוקם.

הבינה המלאכותית מציבה בפני החברה בכלל והמערכת המשפטית בפרט הזדמנות יוצאת דופן לשיפור משמעותי ביעילות, בדיוק ובאיכות העבודה. הזדמנות זו, בתורה, מטילה על עורכי הדין את האחריות לבחון כיצד ניתן למנף כלים אלה לטובת לקוחותיהם, תוך שמירה על סטנדרטים מקצועיים גבוהים.

אחד היתרונות הבולטים של טכנולוגיה זו הוא קיצור הזמן הדרוש לביצוע משימות מורכבות. תהליכים שבעבר דרשו שעות ואף ימים של עיבוד אנושי – כגון סקירת מסמכים, ניתוח רגולציה או ניסוח חוזים – מתבצעים כיום תוך שעות ספורות באמצעות מערכות מבוססות למידת מכונה ומודלים שפתיים מתקדמים (Large Language Models). כך מאפשרת הבינה המלאכותית לעורכי דין, שופטים ובעלי תפקידים אחרים להספיק יותר בפחות זמן, לשפר את השירות הניתן ללקוחות ולפנות משאבים לעיסוק בסוגיות מהותיות הדורשות שיקול דעת אנושי.¹²

9/55 עו"ד פלוני נ' יו"ר וחברי המועצה המשפטית, פ"ד י 1720, פס' 15 לפסק הדין של ממלא מקום הנשיא חשי (1956): "היחס שבין עורך-דין ללקוחו מיוסד על אמון בלי מצרים. הלקוח הוא לרוב הדיוט בענייני המקצוע, והוא סומך על עורך-הדין כי יילחם לו באמונה וכי יגן על זכויותיו במיטב כשרונו ויכלתו. חובתו של עורך-הדין היא, אפוא, לשרת את לקוחו בנאמנות ומסירות [...] נאמנות זו היא רוח אפיו של המקצוע, היסוד עליו הוא בנוי. טול את מידת הנאמנות אשר הלקוח רוחש לפרקליטו ונטלת את נשמתו של המקצוע". ראו עוד את הדברים שנאמרו לאחרונה ברע"א 7706/22 אטיה נ' עו"ד אייל אבידן, פס' 28 לפסק הדין של השופט שטיין (נב 7.3.2023): "חובה בסיסית זו מחייבת את עורך הדין, כנאמן של לקוחו, לפעול כלפי הלקוח בהגינות וביושר ולגלות רמה אתית ומקצועית גבוהה – כזאת שתהלוך את מקצוע עריכת הדין ותעצים את אמון הציבור בעורכי הדין".
 כמו כן, יתרון נוסף הוא הפחתת עלויות התפעול. יישום נכון של כלים מבוססי בינה מלאכותית מפחית את הצורך בהעסקת כוח אדם לביצוע משימות שגרתיות, ומצמצם את ההוצאות הכרוכות בנייתן מידע ובפעולות מנהליות.

יתרון נוסף של הבינה המלאכותית במשפט הוא צמצום מרחב הטעות האנושית. מערכות בינה מלאכותית, כאשר הן מאומנות היטב, מסוגלות לזהות טעויות, סתירות וחוסר עקביות, להבחין בין עיקר לטפל ולאתר הטיות בניתוח נתונים או בכתיבת מסמכים משפטיים. זאת, באופן שאינו מושפע מעייפות, לחץ זמן או גורמים רגשיים אחרים. הטמעת כלים אלה בעבודה המשפטית מספקת שכבת בקרה נוספת המאפשרת קבלת החלטות מדויקות ומבוססות יותר. לכך תרומות פרקטיות נרחבות: כתיבת חוזים נטולי (או כמעט נטולי) שגיאות; סיוע באיתור סיכונים משפטיים מראש; זיהוי סעיפים "בעייתיים" בחוזים; תמלול ישיבות, ניתוח חקירות, עיבוד ראיות ומסמכים בהיקפים נרחבים; ביצוע בדיקת נאותות (Due Diligence) יסודית, יעילה ומהירה יותר;¹³ ועוד רבות אחרות.

מעבר לכך, לבינה המלאכותית יש יכולת יוצאת דופן לעבד מידע רב ומורכב במהירות ולזהות בו דפוסים סמויים מן העין האנושית. יכולת זו מעניקה יתרון עצום במחקר משפטי, בבדיקת תקדימים, באיתור חריגות וסיכונים במאגרי חוזים רחבי היקף, בזיהוי מגמות חקיקה ובהשוואת פרשנויות שיפוטיות ממקורות שונים.¹⁴

לבסוף, השימוש בבינה מלאכותית תורם להנגשת המידע המשפטי, ומערכת המשפט עצמה, לציבור. כלים אלה מאפשרים לאזרחים לקבל ייעוץ בסיסי, להבין את זכויותיהם ולגשת בקלות למסמכים רלוונטיים – ובכך מצמצמים פערים בין מומחים לציבור הרחב. השילוב בין יעילות טכנולוגית, חיסכון בעלויות ושיפור הדיוק יוצר פוטנציאל ממשי להנגשת הצדק ולהתייעלות מערכת רחבת היקף.

ד. האם חובת הנאמנות מחייבת את עורך הדין לעשות שימוש בכלים טכנולוגיים במסגרת ייצוג הלקוח או מתן ייעוץ משפטי?

שאלת השילוב של בינה מלאכותית או כלים טכנולוגיים מתקדמים נוספים בעבודת עורכי הדין אינה רק שאלה טכנולוגית, אלא שאלה ערכית, אתית ומקצועית.¹⁵ אם בעבר נמדדה מקצועיותו של עורך הדין לפי בסיס הידע שלו, ניסיונו ויכולתו האנושית לנתח סוגיות משפטיות ולהפעיל שיקול דעת עצמאי, הרי שכיום נוסף מדד חדש למקצוע: היכולת לשלב באופן מושכל, מבוקר ואחראי כלים טכנולוגיים מתקדמים. השאלה איננה עוד אם עורך הדין רשאי להשתמש בבינה מלאכותית, אלא אם במקרים מסוימים הוא אף מחויב לעשות כן כדי לעמוד ברף הנאמנות והמקצועיות כלפי לקוחו, בדרך של חיסכון בזמן יקר וטיפול בעניינו במהירות וללא עיכוב; חיסכון בעלויות ובמשאבים; דיוק ובמקרים מסוימים צמצום מרחב הטעות האנושית.

¹³ Nicole Yamane, *Artificial Intelligence in the Legal Field and the Indispensable Human Element* 877 (2020) *Legal Ethics Demands*, 33 GEO. J. LEGAL ETHICS 877 (2020). המחברת מדגישה כי השימוש בבינה מלאכותית משפר את הדיוק והיעילות של עורכי דין. לדוגמה, ניסוי השוואתי שנערך בתחום המשפט המסחרי, הראה שתוכנה חכמה מבוססת בינה מלאכותית זיהתה סיכונים חוזיים בדיוק של 94% תוך 26 שניות בלבד, לעומת 85% דיוק אצל עורכי דין שבדקו במשך שעה וחצי. המשמעות – חיסכון בזמן ובכסף, הגדלת פריזם ושיפור רוחיות ומתן אפשרות לעורכי-הדין להתמקד בעבודה מהותית שמחייבת הפעלת שיקול דעת אנושי.

¹⁴ Jens Frankenreiter & Michael A. Livermore, *Computational Methods in Legal Analysis*, 16 ANN. REV. L. SOC. SCI. 39 (2020).

¹⁵ ראו ועדת האתיקה הארצית "גילוי דעת מקדים", לעיל ה"ש 6, בה"ש 9, שם נכתב כי "לא מן הנמנע שבעוד מספר שנים, עם התפתחות הטכנולוגיה והתבססותה באופן שיאפשר שקיפות והתחקות אחר מקור המידע, דווקא עורך הדין שלא יבחן את המידע הרלוונטי לייצוג לקוחו באמצעות פלטפורמות אלו, הוא זה שייחשב למי שלא עמד בנורמה ראויה של נאמנות ומסירות".

חובת הנאמנות, המעוגנת בסעיף 54 לחוק לשכת עורכי הדין ובכלל 2 לכללי האתיקה, מחייבת את עורך הדין לפעול לטובת הלקוח במלוא המסירות והיעילות, ולהבטיח כי השירות המשפטי הניתן לו הוא מיטבי, מדויק, מקצועי וחסכוני. לצדה, חובת המקצועיות – כנדבך משלים לנאמנות – דורשת מעורך הדין (לכל הפחות) להכיר את ההתפתחויות המקצועיות והטכנולוגיות הרלוונטיות לעבודתו, ולהיות מיומן דיו להפעילן באופן שמשרת את טובת הלקוח. בעולם שבו קיימים כלים טכנולוגיים המסוגלים לבצע משימות משפטיות במהירות ובדיוק רב יותר, עולה השאלה האם עורך דין שבחר "להתעלם" מהן פועל באופן שאיננו עומד ברף המקצועיות המצופה ממנו בעידן שלנו.

לפיכך, במקרים שבהם השימוש בכלים טכנולוגיים יכול היה לשפר באופן ניכר ובולט את איכות העבודה או את תוצאותיה, הימנעות משימוש כזה עשויה להתפרש כחוסר מקצועיות ואף כפגיעה באינטרס הלקוח.¹⁶ ניקח למשל מקרה בו ניתן היה באמצעות כלי בינה מלאכותית לזהות פגם מהותי בחוזה בתוך דקות, בעוד שעורך הדין השקיע בכך ימים של עבודה והשית על הלקוח הוצאות מיותרות, מבלי לחשוף את הפגם. בנסיבות מסוימות ניתן יהיה לטעון כי הימנעות כזו מהווה כרסום בחובת המסירות והיעילות כלפי הלקוח, ובכך יש משום פגיעה בחובת הנאמנות כלפיו.¹⁷ באופן דומה, אם איהשימוש בכלים אלה הוביל לטעויות או להחמצת מידע רלוונטי בין אלפי מסמכים ועמודים, דבר שיכול להותיר את הלקוח בעמדת נחיתות מול הצד שכנגד, עשויה לעלות טענה לרשלנות מקצועית או לפגיעה בחובת הנאמנות. זאת, ככל שלא נשקל ונבחן בכלל הצורך להפעיל מערכת בינה מלאכותית (או מערכת טכנולוגית אחרת) שתוכל לסרוק כמות גדולה ביותר של מסמכים ולשלוף מהם נתונים רלוונטיים וחשובים.

עם זאת, חובת הנאמנות איננה מטילה חובה עיוורת לאמץ כל כלי טכנולוגי. השימוש בבינה מלאכותית מצריך זהירות, בקרה ושיקול דעת אנושי. תוצרי הבינה המלאכותית, כידוע, עלולים לכלול טעויות, אידיוקים או אזכורים שגויים, ולעיתים אף לפגוע בחובת הסודיות המקצועית אם מוזנים אליה נתונים רגישים. חובת הסודיות, המעוגנת בס' 19 לכללי האתיקה, מחייבת את עורך הדין להבטיח שמידע שהגיע אליו דרך הלקוח לא ייחשף או יודלף, ועל פניו, חשש זה מתעצם בעת שימוש בכלי בינה מלאכותית. אלא שניתן להתמודד עם חשש זה, למשל, באמצעות שימוש במערכות "סגורות" (On-Prem), המותקנות על שרתי המשרדים ואינן פתוחות לגורמים שלישיים (פתרון שלמיטב הבנתנו אומץ על ידי משרדי עורכי דין רבים).¹⁸

האופן שבו יש לאזן בין שתי מערכות החובות – מחד, חובת הנאמנות והמקצועיות, ומאידך, חובת הזהירות והסודיות – מגדיר למעשה את גבולות האחריות המקצועית בעידן הנוכחי. עורך דין מקצועי נדרש להכיר את הכלים הטכנולוגיים הזמינים, להבין את יתרונותיהם ואת מגבלותיהם, ולהפעילם (או לשקול להפעילם) כאשר הם תורמים באופן מובהק ליעילות ולדיוק השירות המשפטי. לצד זאת, כמובן, על עורך הדין להמשיך להפעיל שיקול דעת עצמאי, לבדוק את אמיתות התוצרים ולשאת באחריות מלאה כלפי הלקוח וכלפי בית המשפט.

¹⁶ Ed Walters, *The Model Rules of Autonomous Conduct: Ethical Responsibilities of Lawyers and Artificial Intelligence*, 35 GA. L. REV. 1073 (2019). המחבר מדגיש כי כמו שבעבר היה צורך לדעת להשתמש במחשב או להגיש מסמכים אלקטרונית (בבתי משפט שהתירו הגשות אך ורק באופן אלקטרוני), כיום ייתכן כי תתקבע החובה להשתמש בכלי AI אם הם מייצרים עבודה מדויקת, מהירה וזולה יותר.

¹⁷ Yamaane, לעיל ה"ש 13, בעמ' 883–884.

¹⁸ ראו ועדת האתיקה הארצית "גילוי דעת מקדים", לעיל ה"ש 6, בס' 21.

ה. מבט לעתיד

בעידן הבינה המלאכותית, לא יהיה זה מרחיק לכת לטעון כי חובת הנאמנות של עורך הדין מתעצבת מחדש ומתרחבת מעבר לגבולותיה המסורתיים. היא כוללת כיום לא רק יושר, מסירות וזהירות, אלא גם את החובה להכיר את הכלים הטכנולוגיים הזמינים ולדעת כיצד לשלבם בעבודה המשפטית באופן מושכל, מבוקר ואחראי. על עורך הדין מוטלת החובה להישאר מעודכן בהתפתחויות הטכנולוגיות, להבין את יתרונותיהן ואת סיכויניהן, ולבחון האם השימוש בהן תורם בפועל ליעילות, לדיוק ולחיסכון עבור הלקוח.¹⁹

בנסיבות מסוימות, הימנעות בלתי מוצדקת משימוש בכלים מבוססי בינה מלאכותית או כלים טכנולוגיים אחרים עשויה, לכאורה, להוות פגיעה מסוימת בחובת המקצועיות ואף כרסום בחובת הנאמנות – במיוחד כאשר ניתן להראות כי השימוש בהן היה עשוי לשפר את איכות השירות או את תוצאות הייצוג. עם זאת, שימוש בלתי מבוקר בהם עלול, מטבע הדברים, להביא לתוצאות הפוכות: פגיעה בחיסיון, בהגינות או באמינות המידע.

לפיכך, האתגר המרכזי של עורך הדין בעידן הנוכחי הוא יצירת האיזון הראוי בין קידמה לאחריות, בין יעילות טכנולוגית לשיקול דעת אנושי, ובין חדשנות מקצועית לשמירה על יסודות האתיקה המשפטית. נראה כי בעשורים הקרובים לא תימדד מקצועיותו של עורך הדין רק ביכולת המשפטית שלו, אלא גם ביכולתו לשלב בינה אנושית עם בינה מלאכותית – באופן שמקדם צדק, נאמנות ויושרה.

ייתכן שטרם הגענו לעידן שבו אי-שימוש בבינה מלאכותית ייחשב כהפרת חובת הנאמנות, ואף יהיה מרחיק לכת לטעון כי הימנעות מהשימוש בכלים אלו עשויה, כשלעצמה, לפגוע או לכרסם בחובה זו. אולם ברור שכבר איננו יכולים להתעלם מהשפעתה. נדמה כי עם שיפורה והתפתחותה של הבינה המלאכותית (כטכנולוגיה המצויה בכל תחום ובכל שדה בחיינו), השאלה לא תהיה עוד אם להשתמש בה, אלא כיצד להשתמש בה – ותחת אילו מגבלות – כדי לשמר את ייחודו הערכי והאנושי של מקצוע עריכת הדין בעידן שבו גם הבינה נעשית מלאכותית.

מעבר לשאלת השימוש בפועל בכלי בינה מלאכותית, נראה כי הגיעה העת לבחון את הצורך בעיגון נורמטיבי מפורש של חובת עדכון טכנולוגי מתמיד במסגרת כללי האתיקה של עורכי הדין. כיום, כללי האתיקה מתמקדים בעיקר בהיבטים של יושר, נאמנות, סודיות והגינות – אך אינם כוללים חובה מפורשת להתעדכן בהתפתחויות טכנולוגיות הנוגעות לעיסוק המקצועי של עורכי הדין.

לאור ההתפתחויות והתמורות שחלו בעולמנו בשנים האחרונות, מן הראוי לשקול לעגן את חובת ההתעדכנות הטכנולוגית כחלק בלתי נפרד מחובת המקצועיות.²⁰ כשם שעורך דין מחויב להכיר את הדין העדכני, כך עליו להכיר את הכלים המקצועיים המשנים את אופן יישום הדין. עיגון

¹⁹ מובן כי החובה להתעדכנות מקצועית אינה מתמצה רק בכלים מבוססי בינה מלאכותית. הצעתנו היא כי ההתעדכנות תכלול גם היכרות עם כלים טכנולוגיים אחרים, כגון מערכות למידה עמוקה (Deep Learning), טכנולוגיית ניתוח שפה טבעית (NLP) או כל טכנולוגיה חדשה שתתפתח בעתיד ותיכנס לחיינו.

²⁰ ראו לדוגמה הערה 8 בכלל 1.1 לכללי המקצוע האמריקאיים, לעיל ה"ש 10, אשר קובעת כך: "To maintain the requisite knowledge and skill, a lawyer should keep abreast of changes in the law and its practice, including the benefits and risks associated with relevant technology, engage in continuing study and education and comply with all continuing legal education requirements to which the lawyer is subject."

נורמטיבי כזה לא רק יספק ודאות אתית, אלא גם יבטיח כי עורכי הדין יפעלו ברמה מקצועית עדכנית, תוך הגנה על אינטרס הציבור בשירות משפטי יעיל, מדויק ונגיש.

ככל שהמסקנה בדבר הצורך בעיגון חובה זו תאומץ בעתיד, תעלה באופן טבעי שאלת אכיפתה. שאלה זו אינה פשוטה ומחייבת התייחסות ובחינה מעמיקה. יש שיציעו לחייב עורכי דין לעבור השתלמויות מקצועיות בתחום ולהגיש דיווח תקופתי ללשכה – הצעה הראויה לבחינה. יש שיטענו כי כוחות השוק עצמם עשויים להוביל להטמעת מערכות אלו בעבודת עורכי הדין, שכן הציבור הרחב מבין כיום את חשיבותם של כלים אלו ועשוי להעדיף שירותים משפטיים המשלבים טכנולוגיות מתקדמות. משרדי עורכי דין כבר מטמיעים כלים טכנולוגיים מתקדמים אלה בעבודתם השוטפת, ומקיימים במקביל מערכי הכשרות והשתלמויות לעובדיהם. כך או כך, בין אם דרך הסדרת חובה זו בכללי האתיקה ובין אם דרך דרישות השוק והציפיות המשתנות של הלקוחות, נראה כי עולם המשפט עומד בפני מציאות חדשה, שבה הטמעת טכנולוגיות מתקדמות הופכת להיות חלק בלתי נפרד מהפרקטיקה המשפטית המודרנית והאחריות המקצועית של עורכי הדין.